

УДК 378.011.3-051 : 331.101.3

З. Ю. Крижановська

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,

А. В. Мітлош

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

ПОТРЕБОВО-МОТИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

В роботі представлені результати емпіричного вивчення психологічних особливостей професійної спрямованості особистості педагога. Авторами розкривається потребово-мотиваційний зміст кожного із видів професійної спрямованості фахівців педагогічної спеціальності.

Ключові слова: особистість, спрямованість, мотив, потреба, педагогічна діяльність.

Постановка наукової проблеми та її значення. Повноцінна реалізація педагогічної діяльності, педагогічного спілкування, досягнення високих результатів у навчанні і вихованні школярів залежать передусім від того, як педагог формує цілі своєї професійної діяльності, що вважає пріоритетним у своїй професії, який він сам як особистість, як суб'єкт педагогічної діяльності. Таким чином, провідною компонентою для ефективного виконання професійної діяльності педагогом є мотиваційна зумовленість його особистості.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Проблема мотивації взагалі, і в тому числі професійної діяльності, є одним з напрямів психологічних досліджень, який активно розробляється. Загальні проблеми мотивації досліджуються в межах різних парадигмальних підходів психології (Дж. Аткинсон, К. Левін, У. Макдауголл, А. Маслоу, Х. Хекхаузен). Серед вітчизняних учених найбільш відомими є праці Л. Божович, Л. Виготського, В. Вілюнаса, Є. Ільїна, В. Ковальова, О. Лазурського, О. Леонтєва, А. Маркової, С. Рубінштейна, Л. Славіної, П. Якобсона та ін. Серед українських психологів найбільш відомі роботи Г. Балла, М. Боришевського, Ж. Вірної, О. Дусавицького, Г. Костюка, С. Максименка, В. Семиченко, О. Скрипченка, Ю. Швалба та ін. У працях цих авторів розкрито види і генезу мотивів, функції мотивів у детермінації життєдіяльності людини, особливості структури мотиваційної сфери особистості, мотиваційні основи професійної діяльності.

Метою статті є емпіричний аналіз змісту мотиваційної спрямованості особистості педагога в процесі виконання ним професійної діяльності.

Методи та методики дослідження: теоретичні – методологічний аналіз проблеми: порівняння, абстрагування, систематизація та узагальнення одержаної наукової інформації; емпіричні – методика Смекала-Кучера для визначення спрямованості особистості; методика діагностики особистісних і групових базових потреб А. Маслоу; методика діагностики мотиваційної структури В.Е. Мільмана.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування результатів дослідження. У дослідженні брали участь 64 педагоги середньої ланки освіти. За результатами *методики Смекала-Кучера* досліджувані були поділені на три умовні групи (рис. 1). Група, яка проявила спрямованість на себе є найменш чисельною. Психологічні показники педагогів, які потрапили у цю групу, свідчать про перевагу мотивів власного благополуччя, прагнення до особистої першості, престижу. Найчисельнішою (45,4 % від загальної кількості вибірки) виявилась група, яка проявила домінуючу спрямованість на задачу. Це спрямування відображає переважання мотивів, породжуваних самою діяльністю, захопленням процесом діяльності, оволодіння новими вміннями та навичками. Група, яка проявила домінуючу спрямованість на взаємодію – середня за чисельністю у вибірці, проте має значне відсоткове співвідношення – 39%. Це спрямування має місце тоді, коли вчинки людини визначаються потребою в спілкуванні, прагненням підтримувати гарні відносини з товаришами по роботі.

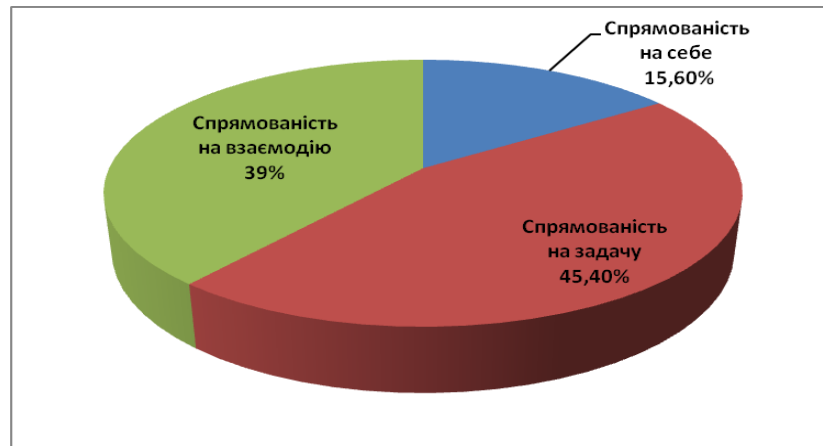

Рис. 1. Відсотковий розподіл результатів за методикою визначення спрямованості особистості Сmekала-Кучера

За результатами методики діагностики мотиваційної структури особистості В. Е. Мільмана було виявлено відмінності у мотиваційних структурах трьох виділених за змістом спрямованості груп. Так, для педагогів з домінуючою спрямованістю на професійну задачу характерний *прогресивний мотиваційний профіль*, який характеризується помітним перевищенням рівня *розвивальних мотивів* (до яких відносяться мотиви загальної і творчої активності, а також суспільної корисності) над рівнем *мотивів споживання* (підтримання життєзабезпечення, прагнення комфорту та соціального статусу). Педагогам з переважаючою спрямованістю на взаємодію також характерний мотиваційний профіль, наближений за результатами до педагогів першої групи. А саме, високими за значеннями були показники шкали «спілкування» (Хсер= 31,3 бали), «загальна активність» (Хсер= 26,4 бали), «творча активність» (Хсер= 28,8 бали), «суспільна корисність» (Хсер= 26,9 бали). Педагогам з домінуючою спрямованістю на себе, навпаки, більшою мірою властивий *регресивний мотиваційний профіль*, що характеризується перевагою загального рівня мотивів підтримання над мотивами розвитку.

За допомогою «Методики діагностики особистісних і групових базових потреб» А. Маслоу було виявлено, що для педагогів з орієнтацією на себе домінуючі позиції займають матеріальні та соціальні потреби, тоді як у досліджуваних з спрямованістю на задачу та взаємодію переважають потреби у самовираженні.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість встановити, що для фахівців з домінуючою спрямованістю на себе, проблема розвитку особистості, реалізації, потреби в самоактуалізації знаходиться на нижчих позиціях, аніж задоволення власних утилітарно-прагматичних потреб. Для педагогів, котрі орієнтовані на задачу та взаємодію в професійній діяльності, більшою мірою характерні потреби, які є універсальними життєвими духовними цінностями. Це потреби у самовираженні, які виражаються у прагненні якомога повніше виявити, розвинути та реалізувати свої можливості та здібності, прагнення бути тим, ким людина може бути.

Джерела та література:

1. Данилова Т. М. Формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього психолога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07

«Педагогічна та вікова психологія» / Т. М. Данилова ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – Київ, 2004. – 19 с.

2. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / А. Г. Маслоу. – СПб. : Евразия, 1999. – 430 с.